

Sten i farver

ERIK SCHOU JENSEN

Politikens Forlag, 2005, 221 sider

ISBN: 87-567-6512-6

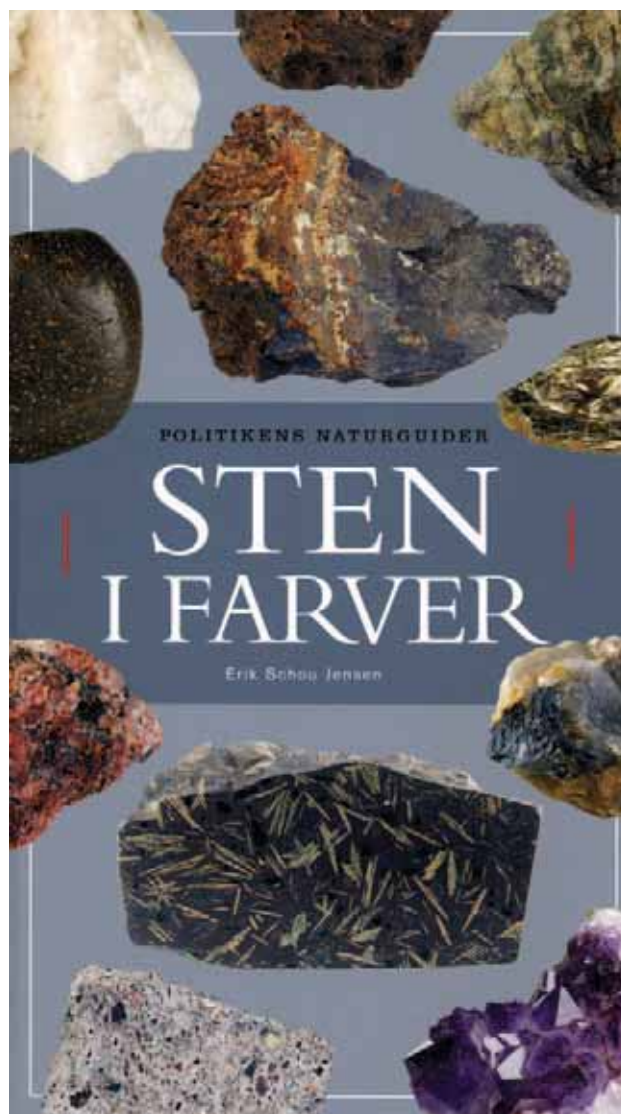
Pris: 169 kr. inkl. moms

Smukke eller underlige sten fundet på en tur langs stranden er ofte den første indgang mange børn og voksne har til geologien. Alene formerne og farverne vækker interesse og rejser straks en masse spørgsmål – og ikke kun fra børn – om hvad stenene består af, hvorfor de ser sådan ud, hvorfra kommer de, og hvordan er de dannet? Denne 'naturlige' interesse har da også betydet at Politikens Håndbøger igennem mange år har haft en 'Sten i farver' på programmet – i 60'erne og 70'erne kom Karen Callisen og Helge Grys klassiske udgave indtil flere oplag, og siden er der med jævne mellemrum kommet nye udgaver til. Andre forlag har haft samme emne på tapetet f.eks. Troels Østergaards 'Sten og blokke' fra 1985 (Gyldendal), Arne Noe-Nygaards 'Sten på mark og strand' fra 1987 (Høst og Søn) og Per Smeds 'Sten i det danske landskab' fra 1988 (Geografforlaget). Sjette udgave af 'Sten i farver' af Erik Schou Jensen følger sig således ind i en lang tradition af udgivelser om dette emne – i mange år har det groft sagt været de eneste populærvideenskabelige bøger om geologi (med nogle få undtagelser) man har kunnet få på dansk, og det er først i de senere år at der så småt er ved at blive rettet op på dette forhold.

Men tilbage til 'Sten i farver'. Egentlig er det en lidt misvisende titel, for bogen handler om meget mere end blot 'sten'. Næsten en fjerdedel af bogen benyttes til en velillustreret let forståelig indføring i geologi, hvor netop fundet af en sten og de spørgsmål denne kan afstedkomme er benyttet som indgangsvinkel. Vi kommer omkring det geologiske kredsløb med dannelse og nedbrydning af bjergarterne, solsystemets og Jordens opbygning, aldersbestemmelse og pladetektonikkens betydning for hvor de forskellige bjergartstyper ('sten') dannes.

Efter indledningen kommer et forholdsvis kort afsnit om bjergartsdannende mineraler og deres bestemmelse – fokus er med rette valgt på få, men meget betydningsfulde mineraler. Mineralinteresse-rede må derfor søge andet steds hen.

Således forberedt kan man gå til afsnittet om bjergarterne der fylder ca. halvdelen af bogen. Her indledes med en grundig indføring og beskrivelse af magmabjergarterne og deres spektakulære dannelse i

forbindelse med vulkansk aktivitet. Ligesom strands-ten kan vække den geologiske interesse i det små, er det vel netop de meget synlige og voldsomme processer i forbindelse med vulkanudbrud der ofte får folk til at stille de 'store' geologiske spørgsmål om jordens opbygning – spørgsmål som bjergarterne kan være med til at besvare. I omtalen af de magmatiske bjergarter savner jeg imidlertid kimberlit, værtsbjergarten for diamant, der som bekendt vidner om dramatiske vulkanske hændelser.

Sedimentære bjergarters dannelse er ikke nær så spektakulær som de vulkanske, og er derfor ofte lidt stedmoderligt beskrevet. Dette er dog ikke tilfældet her, hvor der gives en fin lille indføring i dannelsen af klastiske, organiske og kemiske sedimentter og i de forskellige miljøer de aflejres i og hvad de sedimentære bjergarter kan fortælle om de processer der har ført til deres aflejring. De vigtigste sedimentære

bjergarter er omtalt, men desværre mangler tillit – en bjergart der genfortæller den kvartære danmarkshistorie til andre tider af Jordens historie.

Bjergartsafsnittet afsluttes af en omtale af de vigtigste metamorfe bjergarter og deres komplekse dannelse. Nogle vil måske finde dette afsnit lidt for kortfattet og udvalget af metamorfe bjergarter lidt smalt, men inden for de givne rammer og målgruppen, som ikke er den professionelle geolog, mener jeg at den foretagne afgræsning er velvalgt.

Et lille kapitel om smykkesten afslutter hovedteksten der på forskellig vis illustrerer hvor smukke sten kan være i sig selv – blot ved at blive poleret, og at en smykkesten er meget andet end en 'ædelsten'.

Geologisk terminologi er altid svær i populærvidenskabelige bøger idet mange begreber må anses for at være ukendte for den almindelige læser. Det er derfor karakteristisk, at der altid er behov for en ret omfattende ordforklaring sidst i bøger med geologi som emne. Dette er også tilfældet her, hvor der findes en udmærket ordforklaring på de sidste 15 sider.

Erik Schou Jensens mangeårige erfaring med for-

midling af dette stof både via Geologisk Museums udstillinger og populære foredrag og som geologisk rejseleder mærkes tydeligt i denne bog. Stoffet formidles på et letforståeligt dansk, og illustrationerne er velvalgte ligesom layoutet er gennemført og smukt – man behøver heldigvis ikke længere gå til udenlandske værker for at se dette. Måske vil den der leder efter en bog, hvor man let kan finde ud af hvad det er for en sten man har fundet på sin strandtur blive skuffet, men denne udgave af 'Sten i farver' er heller ikke skrevet med dette formål for øje. Bogen henvender sig til den nysgerrige læser hvor 'stenen' danner udgangspunkt for en masse geologiske spørgsmål som søges besvaret. Dette løses på smukkeste vis, og bogen kan som sådan sagtens vise sig at blive en ny, langtidsholdbar lille klassiker i serien, lige som den første udgave i sin tid blev det.

København den 30.11.2005

Martin Sønderholm,

Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse